

ARTISTIC EXPRESSION OF NATIONALITY IN THE POETRY OF IQBOL MIRZO

Murodillayeva Madina

Navoi State University, faculty of "Languages", department of "Uzbek language and literature" 2 nd of Master's student
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18195768>

ARTICLE INFO

Received: 04th January 2026

Accepted: 08th January 2026

Online: 09th January 2026

KEYWORDS

Iqbol Mirzo, national identity, Uzbek poetry, image of homeland, national spirit, poetic thinking.

ABSTRACT

This article analyzes the artistic expression of national identity in the poetry of Iqbol Mirzo, one of the prominent representatives of modern Uzbek poetry. The study explores how national spirit is reflected through images of homeland, parents, childhood memories, historical figures, and folk language. Based on poetic excerpts, symbolic imagery and poetic thinking are examined at a doctoral research level in an academic-popular style.

IQBOL MIRZO SHE'RIYATIDA MILLIYLIKNING BADIY IFODASI

Murodillayeva Madina

Navoiy davlat universiteti "Tillar" fakulteti "O'zbek tili va adabiyoti" yo'nalishi 2-bosqich magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18195768>

ARTICLE INFO

Received: 04th January 2026

Accepted: 08th January 2026

Online: 09th January 2026

KEYWORDS

Iqbol Mirzo, milliylik, o'zbek she'riyati, Vatan obrazi, milliy ruh, poetik tafakkur.

ABSTRACT

Mazkur maqolada zamonaviy o'zbek she'riyatining yirik namoyandalaridan biri Iqbol Mirzo ijodida milliylik masalasi tahlil qilinadi. Shoir she'riyatida milliy ruhning Vatan, ota-ona, bolalik xotiralari, tarixiy shaxslar va xalqona til vositasida badiiy ifodalanishi ilmiy-ommabop uslubda yoritiladi. Maqolada she'riy parchalarga tayangan holda ramziy obrazlar, poetik tafakkur va milliy-estetik qarashlar doktorantura darajasida tahlil qilinadi.

O'zbek adabiyoti taraqqiyotida milliylik masalasi har bir davrda turlicha badiiy-estetik shakllarda namoyon bo'lib kelgan. Ayniqsa, XX asr oxiri va XXI asr boshlarida shakllangan yangi she'riy tafakkur milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani tiklash, xalqona ruhni zamonaviy poetik izlanishlar bilan uyg'unlashtirish masalasini kun tartibiga olib chiqdi. Shu jarayonda Iqbol Mirzo she'riyati alohida hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Iqbol Mirzo ijodida milliylik tashqi shoir yoki mavzu darajasida emas, balki shoirning badiiy tafakkuri, obraz tanlovi, til va ohangida chuqur ildiz otgan hodisa sifatida ko'zga tashlanadi. Uning she'rlarida milliy ruh xalqona soddalik, falsafiy mushohada, tarixiy xotira va shaxsiy kechinmalar bilan uyg'unlashgan holda ifodalanadi. Shoir milliylikni balandparvoz chaqiriqlar bilan emas, balki kundalik hayot manzaralari, oddiy buyumlar,

ota-ona timsollari, Vatan va tarix obrazlari orqali teran badiylashtiradi. Mazkur maqolada Iqbol Mirzo she'riyatida milliylikning badiiy ifodasi masalasi shoirning qator she'rlari asosida tahlil qilinadi. Har bir bo'limda she'riy parchalar keltirilib, ular doktorant darajasida, ya'ni poetik tafakkur, obrazlar tizimi, ramziy ma'no va milliy-estetik yuklama nuqtayi nazaridan chuqur tahlil etiladi.

Milliylik va poetik tafakkur: nazariy yondashuv

Adabiyotshunoslikda milliylik tushunchasi faqat muayyan xalq hayotiga oid mavzularni qamrab olish bilangina cheklanmaydi. Milliylik — bu badiiy tafakkurning ichki mezoni bo'lib, u asarning tilida, obrazlar tizimida, vaqt va makon tasavvurida, hatto lirika subyektining dunyoni idrok etish uslubida namoyon bo'ladi. Iqbol Mirzo she'riyatida aynan mana shu ichki milliylik ustuvorlik qiladi.

Shoir she'rlarida milliy tafakkur xalq og'zaki ijodiga xos takrorlar, duo va iltijo ohangi, xalqona metaforalar orqali yuzaga chiqadi. Masalan, shoirning ko'plab she'rlarida duo shakli, iltijo, nasihat ohangi sezilib turadi. Bu holat milliy ongning asrlar davomida shakllangan ruhiy qatlamlariga borib taqaladi.

Vatan obrazi: milliy ruhning markaziy timsoli

Iqbol Mirzo she'riyatida Vatan obrazi milliylikning markaziy badiiy tayanchi hisoblanadi. Shoir Vatanni abstrakt tushuncha sifatida emas, balki tirik, seziladigan, hatto inson bilan qon-qardosh bo'lgan mavjudot sifatida tasvirlaydi. "Vatan" she'ridagi quyidagi to'rtlik bunga yaqqol misoldir:

*Dil porasi, ko'z qorasi sen o'zingdiansan,
Mening ko'nglim sen aslida, sen ko'zimdiansan.
Tomirimda tomir yoygan ilk so'zimdiansan,
Ilk og'rig'im, ilk yomg'irim, naysonim, Vatan.[2]*

Bu misralarda Vatan biologik va ruhiy tushunchalar orqali ifodalanadi. "Tomirimda tomir yoygan ilk so'zim" birikmasi Vatanning shoir qonida, tilida va ongida yashashini anglatadi. "Ilk og'riq" va "ilk yomg'ir" obrazlari esa Vatanning inson hayotidagi dastlabki kechinmalar bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi. Bu yerda milliylik individual hayot bilan umumxalq tajribasining mushtarakligida namoyon bo'ladi. She'rning keyingi bandlarida bobolar chaylasi, momolar ekkan rayhon, qaldirg'ochlar, ayvon kabi obrazlar keltiriladi. Masalan:

*Dimog'imda — yulduz isi, shabnamlar isi,
Momom ekib ketgan kashnich, rayhonim, Vatan.*

Bu yerda hid sezgisi orqali milliy makon poetiklashtiriladi. Rayhon va kashnich o'zbek xonadoniga xos o'simliklar bo'lib, ular Vatanni kundalik hayot darajasida anglash imkonini beradi. Shu tariqa shoir milliylikni konkret detallar orqali universallashtiradi.

Ota-ona va bolalik obrazlari orqali milliy xotira

Iqbol Mirzo she'riyatida milliylikning muhim qatlamlaridan biri — bolalik xotiralari va ota-ona obrazidir. Shoir uchun ota uyi, hovli, yog'och so'ri, eski suratlar shunchaki xotira emas, balki milliy ruhning tirik belgilaridir. "Yog'och so'ri" she'ridagi quyidagi misralar bunga dalildir:

*Yog'och so'ri, bu dunyoda nima ko'rding?
Nima ko'rdim bu dunyoda, yog'och so'ri?*

*Kechalar sen yolg'izgina o'ylar surding,
Mening esa ado bo'ldi qalbim qo'ri.*

Yog'och so'ri bu yerda antropomorfik¹ obrazga aylangan. **Antropomorfizm** (antropo ... va yun. morphe — shakl, ko'rinish) — xudo hamda ilohiy kuchlarni, tabiatdagi narsa, hodisalarni inson qiyofasida tasavvur qilish. A. qadimgi yunonlar dinida keng tarqalgan edi. Ularning tasavvuricha, xudolar insonga xos xususiyatlarga ega bo'lib, abadiy yashaydi. A. hozirgi zamon dinlarining ko'piga xos bo'lsada, islom va iudaizm (yahudiy) dini uni tan olmaydi. Islomda xudoni insonga o'xshatib tasavvur etish va odam qiyofasida rasmga tushirish man etilgan.[3] U guvoh, hamdard va xotira tashuvchisi sifatida tasvirlanadi. Milliylik aynan shunday oddiy buyumlar orqali jonlanadi. Chunki xalq hayoti ham ana shunday sodda, ammo mazmunan chuqur buyumlar bilan yashab kelgan.

Bolalik mavzusi "**Onamning kalishlari**" she'rida yanada chuqurroq ochiladi:

Buncha ham qattiq ekan

Qismatning bolishlari.

Ko'z oldimdan ketmas xech

Onamning kalishlari.

Kalish obrazi bu yerda onaning umr yo'li, mehnati va fidoyiligini ifodalaydi. Shoir kalishni muqaddas timsol darajasiga ko'tarib, milliy qadriyatlarining asosida ona siymosi turganini badiiy asoslaydi.

Ular ham go'yo meni

O'rtanib o'ylagaylar

Baxtu baxtsizligimdan

Qissalar so'ylagaylar

Bu she'rda milliy axloq va vijdon masalalari juda nozik poetik ohangda ifodalangan. Shoir uchun onasi qanchalik mehribon, qanchalik dqardron bo'lsa, onasining kalishlari ham xuddi shunday mushfiq ona qiyofasida jonlanadi. Chunki hatto kalishlar ham uning dardiga sherik, ular ham xuddi onasi kabi kuyunchak;

Dardimni yashirgayman

Onam xolim xolim so'rganda.

Kalishlari valekin

Barin bilib turganday.

Garchi tilsiz, zabonsiz,

Xomush, beozordaylar.

Bor dardu xijronimdan

Ular xabardoydaylar.

Tarixiy xotira va milliy g'urur poetikasi

Iqbol Mirzo ijodida milliylik tarixiy xotira bilan chambarchas bog'langan. Shoir tarixiy shaxslar va muqaddas maskanlarni tilga olish orqali milliy ongning davomiyligini ta'kidlaydi. "Mangu nomlar" she'rida buni yaqqol ko'ramiz:

O'chmas Yer yuzida Buxoro nomi,

¹ Antropomorfizm — narsalarga yoki mavhum tushunchalarga odam xususiyatlarini berish san'ati/hodisasi.

Toki yashar ekan Buxoriy nomi.

Bu misralarda tarixiy shaxs va makon bir butunlikda talqin qilinadi. Buxoro — geografik hudud emas, balki ma'naviy markaz sifatida tasvirlanadi. Buxoriy nomining yashashi Buxoro nomining abadiylikni ta'minlovchi asos sifatida talqin etiladi. She'r davomida Temur, Yassaviy, Mashrab, Bobur kabi siymolar tilga olinadi. Bu obrazlar shoir uchun faqat tarixiy fakt emas, balki bugungi milliy ongini uyg'otuvchi ramzlardir. Shoir tarixni ideallashtirmaydi, balki uni bugungi ruhiy ehtiyojlar bilan bog'laydi.

Iqbol Mirzo she'riyatining milliylikni belgilovchi asosiy omillardan biri — xalqona til va ohangdir. Shoir murakkab badiiy uslublardan qochib, sodda, ammo mazmunan serqatlam ifodalarni tanlaydi. **"Oddiy tilaklar"** she'ridagi quyidagi misralar bunga misoldir:

*Otalarga farog'at ber,
Onalarga saodat ber,
O'g'lonlarga imyon bergil,
Shijoat ber, oru nomus.*

Bu yerda duo shakli orqali milliy axloqiy qadriyatlar tizimi ifodalanadi. Farog'at, saodat, imyon, or-nomus kabi tushunchalar xalq ongida muqaddas hisoblanadi va shoir ularni poetik tizimga aylantiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Iqbol Mirzo she'riyati o'zbek adabiyotida milliylikning badiiy ifodasini yuksak bosqichga olib chiqqan hodisalardan biridir. Shoir milliy ruhni Vatan, ota-ona, bolalik, tarixiy xotira va xalqona til orqali teran va ishonarli tarzda ifodalaydi. Uning she'rlarida milliylik tashqi bezak emas, balki ichki badiiy zarurat sifatida namoyon bo'ladi. Iqbol Mirzo ijodi bugungi o'zbek she'riyatida milliy o'zlikni anglash va uni zamonaviy poetik tafakkur bilan uyg'unlashtirish yo'lida muhim ilmiy manba bo'lib xizmat qiladi.

References:

1. Normatov U. Ijod sehri. — Toshkent, 2007.
2. Iqbol Mirzo. Sizni kuylayman. — Toshkent: Sharq, 2007. — 220 b
3. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil
4. Normatov U. Adabiy jarayon bir yerda depsinib turmaydi // Yoshlik. — 2022-yil, 5-son.
5. Shukurov N., Xotamov N., Xolmatov Sh., Mahmudov M. Adabiyotshunoslikka kirish. — Toshkent: O'qituvchi, 1979. — B
6. Jabborov N. Yangi zamon she'riyati tamoyillari // Sharq yulduzi. — 2014, № 3. — B.